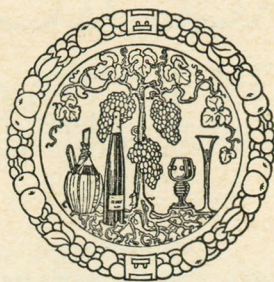

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ. ženski pokret

Уредник, ВЕРА ЈОВАНОВИЋ

САДРЖАЈ:

- 273 ДНЕВНИ РЕД ЗА СКУПШТИНУ НАРОДНОГ ЖЕНСКОГ САВЕЗА 18., 19. и 20. ОКТОБРА 1925. ГОД. . . . .
- 274 ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ ЖЕНСКОГ САВЕЗА КРАЉЕВИНЕ С. Х. С. У 1924—25 ГОД. . . . .
- 286 О ЗАКОНИМА, КОЈИ ПОРИЋУ ДА ЖЕНА ИМА SVOJUVLASTITU, ZAPAŽENU SLOBODNU VOLJU. . . . . Klara Dajčova
- 289 ПРАВА ЖЕНА И БИОЛОШКИ ЗАКОНИ Б. Данџен.
- 294 ПРВИ КОНГРЕС ПРАВНИКА С. Х. С. . . . В.
- 501 БЕЛЕШКЕ: Скупштина Кола Српских Сејара. — Одликовање пок. Љубице Луковић.

У ЖЕНСКОМ КЛУБУ

КАРАЏИЋЕВА УЛИЦА БРОЈ 18

одмах у улици палате Академије

Наука, може се добити пре-

ноћиште и храна и то:

преноћиште 20 дин.

доручак 5 „

ручак 16 „

вечера 8 „

Ово се јавља госпођама и го-

спођицама, које би до-

лазиле у Београд.

УПРАВА

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 8. — 15. ОКТОБРА — ГОД. VI (1925)

ДНЕВНИ РЕД ЗА СКУПШТИНУ НАРОДНОГ ЖЕНСКОГ САВЕЗА 18., 19. и 20. октобра 1925. год.

I. Д А Н.

9 ч. пре подне.

- 1.) Поздрави
- 2.) Отварање Скупштине
- 3.) Избор комисије од 5 чланова за преглед мандата
- 4.) Избор три секретара за вођење записника скупштинских седница
- 5.) Избор три оверача записника
- 6.) Извештај Управног Одбора и Благајне
- 7.) Извештај Надзорног Одбора
- 8.) Извештај комисије за преглед мандата
- 9.) Пословник

8^{1/2} ч. увече Конференција:

Г-ца Мица Влајић.

Изједначење женских и мушких сродника у наследном праву.

II. Д А Н.

9 ч. пре подне.

- 10.) Извештај са Конгреса И. Ж. С. у Вашингтону
- 11.) Фонд Заштите Девојака
- 12.) Претрес чл. 9. правила Н. Ж. С.
- 13.) Питања и предлози

Конференција:

Г-ђица Катарина Јовичић:

Социјална и васпитна улога женских друштава.

Конференција:

Г-ђе Даринка Ледерер: Једнак морал.

Г-ђа Јованка Шиљак:

Жена у борби против алкохола.

III. Д А Н.

9 ч. пре подне.

- 14.) Избор Председнице Управе
  - 15.) Избор места где ће се одржати идућа скупштина
  - 16.) Читање скупштинског записника и његово усвајање.
-

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ ЖЕНСКОГ САВЕЗА КРАЉЕВИНЕ С. Х. С У 1924—25 ГОД.

После три године рада Н. Ж. С. осетила се потреба за реорганизацијом Савеза, како би могао што боље одговорити своје задатку. У томе су циљу Савезна друштва изнела предлог, да управа изради пројекат за измену правила Н. Ж. С. На скупштини Н. Ж. С., одржаној у Љубљани јула 1922 г. дат је налог управи да пројекат нових правила изради.

На скупштини Н. Ж. С. у Сарајеву, одржаној јула 1924 год. донета су нова правила, по којој је и структура управе Н. Ж. С. била промењена. И ако је била тежња, да рад пође својим правим путем, управа није ни слутила, да је дошла на такав положај, са којег је рад морала отпочети: организовати га сасвим испочетка.

Да би скупштина могла лакше пратити рад управе, да би разумела зашто полет у идејном раду Н. Ж. С. није од првог дана ступања у дужност нове управе, био онакав, како је то сама управа желела, — морамо ући у детаље самога почетка.

Одмах по повратку из Сарајева, замољена је стара управа да преда: канцеларију, записнике са скупштине и благајну. Новој управи предали су Савезну имовину и архиву бивши секретар Савеза г-ђа Зорка Јанковић и благајник г-ца Катарина Холец. Стање је било овако: Од покретне имовине управи је предато: један изломљени сто, једна столица са три ноге, цела архива и извесан број књига је био на поду, без ормана. У благајни је било 3.600 дин. а дуг Савеза је износио 49.000 дин.

Новој управи није предат ни записник ни резолуција са скупштине у Сарајеву.

Савезна канцеларија је била у истој кући, у којој је био и Дом секције Савеза за Заштиту Девојака. Чим се та секција по одлуци скупштине формирала у засебно друштво јула 1924 год. тражила је од Министарства Соц. Пол. да Савезу откаже собу, у којој је имао своју канцеларију. Без средстава, без почетка, — јер почетак рада нове управе је записник са одлукама скупштине, — нова управа почиње овако свој рад:

Прво: моли гостопримство својих друштава, да у њиховим просторијама може радити, и Женски Клуб ставља Савезу на расположење своју канцеларију, за одржавање седница.

Друго: извештава једним циркуларом сва своја друштва, да је управа конституисана и да је ступила на дужност.

Треће: обратила се председништву Сарајевске скупштине, а затим свима особама, за које је сматрала да јој могу помоћи да до записника дође. Тек октобра месеца, долази се до записника, који оверавају председница и п.председнице дотичне скупштине. Записник није био онај, који су имали водити секретари изабрани на скупштини, већ записник склопљен из забележака словеначког дела управе Савеза.

Затим, управа обезбеђује себи просторије за рад. Није било без напора. Енергичним настојањем управа враћа од Мин. Соц. Пол. просторије за Савезну канцеларију у истој кући. Одмах затим прикупља материална средства и набавља за канцеларију скроман и пристојан намештај, и снабдева се потребним материалом за рад. Управа се обраћа Мин. Просвете и успева да добије сталног чиновника у особи г-це Јосимовић, учитељице. Успело се поред свега тог, канцеларски послови Савеза теку без застоја и правилно.

Стална сметња, управи је ипак био недостатак записника са скупштине. У добивеном, непотпуном записнику, не види се тачна измена, нарочито у погледу чл. 9. правила. Да би се приступило изради пословника, што је скупштина ставила у дужност новој управи, потребно је било тачно прецизирати тежњу скупштине о реорганизацији Савеза. Зато се осетила потреба, да се састане пленарна седница управе, и да се споразуме о питањима, која су својом нејасношћу отежавала правилан рад. Тако је приликом доласка М. Ж. А. искоришћен моменат, и у Београду су одржане две пленарне седнице, на којима су се у главном претресала ова питања: 1.) дефинитивна редакција правила; 2.) фонд за заштиту девојака; и 3.) како да се поправи благајна Савеза.

После одржаних пленарних седница управе, у новембру пр. год., могло се тек приступити стварном раду.

На основу записника, и обавештења, које је дала г-ђа Чубриловић, јер је њен предлог за измену чл. 9. на скупштини био примљен, управа је израдила дефинитивну редакцију правила.

Затим, управа израђује пословник. Пројекат који је Словеначки део Н. Ж. С. израдио, био је најпотпунији и најбољи. Управа га прима готово у целости, са незнатним изменама. Тај пројекат се данас износи скупштини ради дефинитивног пријема.

Марта месеца пр. год. управа је свима својим друштвима послала одштампана правила и пројекат пословника, молећи их за њихово мишљење. Ни једно друштво Савезу није одговорило и — ако се сматра ћутање, одобравање — можемо веровати да су друштва пројекат правила усвојила. По разаслатом позиву за скупштину, управа је добила од више друштава писмен предлог за измену чл. 9. и стога га је ставила на дневни ред...

На самој скупштини Савеза у Сарајеву, учињена је велика омашка: није изабран надзорни одбор. Да би се та грешка исправила, управа је решила, да позове за чланице надзорног одбора, оне чланице, које су на листи биле на реду, према броју гласова, добивеним на скупштини. И тако су наименоване: г-ђе Катарина Холец у Београду, Јелена Ђук у Загребу, Ћирила Штеби у Љубљани и Анка Долић у Сарајеву.

Према одлуци пленарне седнице управе, на којој је констатовано критично стање благајне, решено је да управа позове Савезна друштва, да извесним прилогом допринесу побољшању материјалних прилика. Савезна друштва су се са пуно љубави одазвала апелу управе; осетила се нарочито срдачност у њиховим одговорима, и 121 друштво послало је своје прилоге. Највише их је послало по 100 дин. а по нека друштва и више, да се прилог пео чак до 500 дин. У тешком положају, у коме се налазио наш Савез, овај срдачан одзив наших друштава, који је уједно био и манифестација свесних наших жена да желе створити чврсту и снажну организацију, давао је најлепшу побуду управи да истраје у своме раду. И она друштва, која су својим срдачним писмима изјавила управи да им моменталне материјалне прилике не дозвољавају, да новцем допринесу каси Савезној, исто су толико морално помогла управу, и на свима тим срдачним одзивима, управа се најтоплије захваљује. Управа је пак са своје стране успела да добије помоћ од Мин. Иностр. Дела и Мин. Соц. Пол. Већ октобра месеца отплаћен је двогодишњи дуг Савеза од 30.000 дин.

Новембра м-ца делегација Н. Ж. С., на челу које је била председница г-ђа Д. Иванић, је успела да упозна Мин. Просвете од колике је користи рад Савеза за опште добро нашега народа. Добивено је обећање, да ће се за идућу буџетску годину, у буџету Министарства унети и стална субвенција за Н. Ж. С.

Поред свога рада да изврши унутарњу организацију Савеза, и побољша финансије, управа није губила времена да реа-

лизује жеље Н. Ж. С. изражене у резолуцијама, донетим на скупштини у Сарајеву.

Јула м-ца пр. год. п.председница и благајник Н. Ж. С. су поднели представку Г. Мин. Просвете, да укине чл. 28. зак. од 29 марта, 1913 год. о забрани удаје учитељица за неучитеље у Босни и Херцеговини. Г. Мин. је увидео неправду, која је годинама спутавала личну слободу великом броју наших просветних радница, и задовољио је захтев Н. Ж. С. Чл. 28 стављен је ван снаге.

У исто време стајало се пред великим изменама у особљу средње школе, и делегација Н.Ж.С., на челу са председницом, поднела је представку Г. Мин. Просвете, захтевајући да се у целој земљи, у основним и средњим школама постављају жене за управитељице, надзорнице основних школа и директоре гимназија И ако је Г. Министар сматрао за врло правичан овај захтев Н.Ж.С., и ако се никад није могао истаћи ни један противан разлог, овоме се захтеву није сасвим задовољило. За управитељице и надзорнике основних школа не дефинитивном одлуком, али извесним толерирањем остављене су управитељице, али се за средње школе до данас још није могло ништа постићи. Ова управа себи ставља и у будуће као један од главних задатака да ову ствар и даље најенергичније ради, да жене у овој, као и у свим другим струкама, имају са својим колегама за исте дужности иста права и исту награду.

На скупштини је била донета ренолуција, да се побољша положај примаља (бабица), а побољшањем њиховог положаја уједно се регулисава и једно од најглавнијих питања: побољшање хигијенских услова за развитак одојчета и здравља матера. Ову резолуцију је управа предала Мин. Нар. Здравља, са личношћу интервенцијом. Осим тога, примаље из Љубљане су упутиле апел на Н.Ж.С. да помогне стварању једне чврсте организације њиховог професионалног удружења, како би могле јаче и сложније бранити своје интересе.

Н.Ж.С. је прихватио овај захтев словенских примаља, и предузео је кораке да организује примаље и у оним крајевима наше земље, у којима оне нису још организоване. Г-ђа Пелеш, управна чланина Н.Ж.С. у Загребу је већ извршила организовање примаља, у Београду још се није могао постићи стваран резултат, али се надамо да ћемо успети организовати их и у престоници. За сада морамо констатовати, да су београдске бабице врло индолентне за ово питање, јер су јако заузете и

материално добро осигуране, те треба уложити много труда да се заинтересују, што управа, наравно неће пропустити да учини. Када се све локалне организације конституишу, Савез ће настојати да их доведе у везу, и да би им омогућио да заједнички израде реалан план, који би било потребно законом привести у живот, ради побољшања њиховог положаја и хигијенских прилика у нашем народу.

Трећа резолуција на скупштини је била за заштиту деце и младежи. И њу је управа узела у рад.

Марта месеца 1924 год. сва друштва која се баве заштитом деце израдила су елаборат о потребним изменама закона за заштиту деце, у којој је акцији Н. Ж. С. активно учествовао. Тај елаборат заједно са резолуцијом збора, одржаном у ту сврху, предат је Мин. Соц. Полит. После Скупштине у Сарајеву, управа је Министарству Социјалне Политике предала резолуцију о Заштити Деце и младежи, и августа месеца тражила је од Министарства Социјалне Политике, да се задовоље захтеви друштва, која се баве заштитом деце а који су изражени у петицији, коју је Министарство примило још марта месеца а ништа по њој није учињено. Можемо сматрати да је та интервенција Н. Ж. С. допринела, те одмах, почетком септембра, Одсек за Заштиту Деце при Министарству постаје засебним одсеком, да би могао боље развити свој рад. За даљи развитак нашега плана, мора се чекати доношење новог буџета.

Даље је према донетим закључцима на скупштини, поднета представка Влади и Чиновничком Удружењу, да се женама, државним чиновницима, исплаћује цео додатак на скупшћу.

Министарству Просвете је поднета представка, да се уведе обавезна настава за женску муслиманску децу.

Ово су први кораци управе, које је учинила одмах по ступању, да би реализовала захтеве скупштине.

Затим је јануара м-ца приступила изради систематског програма за свој рад. Управа је желела да у свој програм унесе, систематизира, већ започети рад, и оствари заједничку сарадњу свих друштва, у корист побољшања општих животних прилика у нашем народу. Предлог Словеначког дела управе је задовољио најбоље ове тежње, и усвојен је следећи програм:

- 1.) Најинтензивнија сарадња Савеза при доношењу новог казненог и грађанског закона за целу земљу;
- 2.) Организовати покрет за реформу закона о заштити деце и младежи у томе смислу, да се постепено измени биро-

кратски систем државне заштите деце, и омогући већа сарадња са приватним организацијама, чији се рад мора више помагати.

3.) Управа је ставила себи у задатак, да изради систематски програм, на који начин би се убрзао општи напредак културе у Јужној Србији, Црној Гори, Далмацији, Босни и Херцеговини. Зато тежи да раздели послове међу својим друштвима. За рад, који Савез није у стању да врши сам, да ступи у сарадњу са осталим друштвима, као Нар. Одбрана, Соко, Просвета, Ферилни Савез, Црвени Крст, Подмладак Црвеног Крста, Друштво за Чување Народног Здравља, Лига Против Туберкулозе и т. д. Да се за овај рад захтева најшира морална и материална подпора државних органа. Вођа целокупног рада да остане увек Савез, и сва удружења да доприносе својом сарадњом у томе правцу.

Ради извршења прве тачке свога програма — учешће у доношењу нових закона, — управа се споразумела о организацији посла са Ж. П. у Београду. Ж. П. је приступио организовању специјалних комисија, од жена правника и експерата, и у споразуму са сличним комисијама у Загребу, Љубљани и Сарајеву, претресаће све законске пројекте, подносиће предлоге савезу, да их изнесе пред надлежне комисије при Мин. Правде и пред Парламенат, као захтеве наших организованих жена.

Као прву заједничку акцију у овом смислу Управа је повела акцију за изједначење женских и мушких сродника у наследном праву. Да би сва своја друштва упознала са овим питањем, послала им је предавање г. Др. Драгољуба Аранђеловића, проф. универ. који својим правничким ауторитетом брани наше правичне захтеве. Уједно је Управа позвала, преко два послата циркулара, да сва друштва прикупљају потписе, да се Парламенту поднесу оригинални потписи жена, које од њега траже изједначење деце пред законом. И у овој акцији, словеначка женска друштва су била најактивнија. Словенски део Н. Ж. С. је сазвао сва женска друштва у Словеначкој, и одржао збор у Љубљани, на коме је било преко 3.000 душа и коме је председавала п.председница Савеза г-ђа Фрања Таучар. Осем у Љубљани, одржати су зборови још у 6 разних места у Словенији. Благодарени томе енергичном раду, у Словенији је прикупљено 30.000 потписа, а у свима осталим крајевима до данас је прикупљено око 10.000. Надамо се да ће нам потписа још стићи, и да ће Савез моћи манифестовати огромну солидарност

жена у овоме питању. У Београду управа је решила да сазове велики збор, када ово питање дође пред парламенат.

За другу тачку свога програма — заштиту деце — управа је решила да изради пројекат за реформу организације државне заштите деце и младежи. За ту акцију захтеваће сарадњу свих друштава, која се баве заштитом деце. Управа ће на основу већ израђеног плана, учинити једну анкету међу тим друштвима, па затим, да се одрже заједничке конференције и изради елаборат за измену закона. Сматрајући да је добро изведена заштита деце један од најнеопходнијих услова за општи напредак нашега друштва, управа налази да се овоме питању, без одлагања мора обратити највећа пажња. —

Тиме, што у трећој тачки нашега програма управа ставља себи у задатак, да највећу пажњу обрати на напредак наведених крајева, — Ј. Србије, Црне Горе, Далмације, Босне и Херцеговине, — не мислимо рећи, да је у осталим крајевима све добро. Сматрамо само, да је интензиван и систематски рад у тим крајевима најнужнији. Општи напредак у целој земљи је немогућ, докле год имамо покраине, у којима су животне прилике заостале далеко, испод прилика у осталим крајевима. Народ тих крајева није крив, што живи у тако тешким приликама, то је последица тешког историског развитка. Наше осећање солидарности захтева, да сви помогнемо баш њима, који најтеже живе.

Да би могла систематски израдити план, по коме ће радити, управа је у овој години простудирала прилике и живот тих крајева, и у договору са тамошњим друштвима, приступиће живој акцији.

Поред рада на извођењу свога програма, управа је потпомогла сваку актуелну акцију, која се развијала у корист Савезних циљева, било када је потреба захтевала да се помогне колективан рад, било појединац, у чијем се случају имао одбрани принцип Савезних идеја.

Тако је септембра месеца пр. год. делегација Н. Ж. С. поднела представку Министарском Савету, Министру Социјалне Политике и Министру Народног Здравља, да се одобри потребна сума за довршење зграде Материнског Удружења у Београду. Исто тако, на интервенцију Нар. Женске Задр. у Сплиту, делегација Нар. Жен. Савеза, на челу са председницом, новембра месеца пр. год. поднела је представку Господину Министру Просвете да се одобри потребна сума за зидање женске гим-

назије у Сплиту. Иста представка је поднета и Министарству Финансија, и добизено је обећање, да ће се у буџет идуће године предвидети кредити и за ту сврху.

Затим је управа Савеза поднела на надлежна места резолуције, донете на конференцији, коју је сазвало Удружење Наставница и Професора, а у којима се захтева: да се женама, државним чиновницима загарантује законом одмор пре и после порођаја: да се удатим женама исплаћује цео додатак на скупоћу; и да се урачунају ратне године службе оним чиновницима, које су активно учествовале у народној борби за ослобођење и уједињење.

Када је према пројекту о настави средњих школа, донета одлука да се укине ручни рад по школама, председница Н. Ж. С. са председницом Женског Покрета изложила је Господину Министру Просвете, грешке које би се овим актом учиниле: 1). зато што сматрамо да је ручни рад од велике користи за опште образовање женске деце у средњим школама, а 2). што би се отпуштањем наставница рада учинила неправда, према великом броју савесних васпитача наше омладине. Ова акција Н. Ж. С. имала је позитиван резултат. — Ручни рад је остао у програму за ниже разреде средњих школа, и учитељице су и даље задржане у служби.

Сувише би нас задржало излагање свих случајева, за које се управа у току године заузимала, и остала у одбрану појединаца, штитећи тако интересе друштвене целине и борећи се за своје идеје. Ипак ћемо изнети, примера ради, један, који је био најтежи. Једна од неопходних институција у Загребу, стајала је пред кризом: личност, која је управљала узорно дотичном институцијом требала је бити уклоњена из политичких разлога. На апел својих друштава, делегација Н. Ж. С., на челу које је била председница, изложила је Господину Министру рад и успех дотичне раднице, и Н. Ж. С. је захтевао, да се моменталним партиским интересима не доводе у питање општи друштвени интереси. Надлежни министир се убедио, и Н. Ж. С. је и овога пута успео да се правда задовољи.

Осим овог рада у земљи, управа је настала да успостави што боље везе са иностранством. Новембра месеца пр. год. се имао у Београду одржати конгрес Мале Женске Антанте. Савез је једним циркуларем обавестио сва друштва о конгресу М.Ж.А. и позвао их да дођу у Београд, да би што већи број жена могао пратити рад првог женског интернационалног кон-

греса у нашој земљи. У нашој комисији при конгресу М.Ж.А. Савез је имао два своја делегата: председницу г-ђу Делфу Иванић, и п. председницу Г-ђу Злату Ковачевић. Пошто је у томе моменту п.председница М.Ж.А. г-ђа Лепосава Петковић била спречена да присуствује конгресу, њено место је заузела председница Савеза, која је председавала нашој делегацији.

Делегати Н. Ж. С. су активно учествовали у свима питањима, која су била на дневном реду. Председница, г-ђа Иванић се нарочито истакла, у питању о заштити мањина. Својим проницљивим духом, веома развијеним осећањем правде, и с великом љубави према своме народу, председница Савеза је у овом питању показала, са колико разумевања наше жене прилазе решавању и најтежих питања у данашњем друштву.

Председница Савеза топлом добродошлицом поздравила је делегате у име свих наших жена, и одржала предавање о српској и словеначкој жени. Н.Ж.С. је приредио гостима једно село, на коме је одржала предавање о хрватској жени г-ђа Мира Кочонда. Приликом пријема делегата у двор, председница Н.Ж.С. је представила Њиховим Величанствима све наше социалне раднице, које су присуствовале конгресу М.Ж.А.

Поред овога рада око Конференције М.Ж.А. управа је одмах ступила у везу са И.Ж.С. И.А. за Право Гласа. Пошто је била припрема за петогодишњи конгрес И.Ж.С., целокупна кореспонденција била је најживља око припреме за конгрес, о коме ће се скупштини поднети засебан извештај. Приликом извршеног плебисцитета, у коме месту да се одржи Конгрес — Вашингтону или Бечу — наш је Н.Ж.С. гласао за Беч. Сматрала је управа да би том приликом у Беч могла послати многобројнију делегацију јер присуство на интернационалном конгресу нашим женама може бити од велике користи.

Пошто је са врло великом већином изабран за место конгреса Вашингтон, управа се ипак постарала да омогући одлазак наше делегације. Од И.Ж.С добила је управа помоћ за путни трошак једног делегата, а управа се заложила да прибави средства за одлазак још два делегата.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈА НАРОДНОГ ЖЕНСКОГ САВЕЗА

Припрема за конгрес је била јако отежана, што последњих година нису радиле комисије Н. Ж. С. Управа је стога приступила образовању тих комисија. Оне имају за задатак да обрађују питања истакнута на програму рада И.Ж.С. с погледом

на наше прилике у земљи, и да стоје директно у вези са дотичним комисијама у И.Ж.С. Те комисије су организоване према следећем:

1). *Секција за Финансије*: Шеф: Олга Гавриловић, чланови: Цирила Штеби Љубљана 2). *Секција за Шшаму*: Шеф: Мила Симић, Београд чланови: Минка Говекар, Љубљана 3). *Секција за Мир*: Шеф: Делфа Иванић, Београд чланови: Цирила Штеби, Љубљана, Марија Чардов, Дубровник 4). *Секција за законе*: Шеф: Милица Влајић, адв. приправник Београд чланови: Др. Јелка Перић, Сплит Зора Илић, писар суда Сарајево Алојзија Штеби, Љубљана и Анка Николић, студ. права Загреб 5). *Секција за држављанску равноправност мушкараца и жена*: Шеф: Милена Атанацковић, Београд чланови, Алојзија Штеби, Љубљана, Радунка Чубриловић, Сарајево, Даница Влајић — Замбони, Београд 6). *Секција за Једнак Морал*: Шеф: Даринка Ледер, Загреб чланови: П. Продановић, Београд, Ј. Демајо, Београд, Војислава Јанковић, Сарајево, Викторија Крагхнер, Љубљана. 7). *Секција за народно здравље*: Шеф: Д-р. М. Живановић, Сарајево чланови: Д-р. Амалија Пимец, Љубљана 8) *Секција за васпитање*: Шеф: Мира Водваршка — Кочонда, Загреб чланови: Мира Енглеман, Љубљана, Катарина Јовичић, Београд. 9). *Секција за иселеничко питање*: Шеф: Д-р Јелка Перић, Сплит чланови: Ана Жупанчић, Цеље, Марија Бајт, Љубљана 10). *Секција за женске позиве*: Шеф: Катарина Јовичић, Београд чланови: Вера Албрехт, Љубљана, Ив. Липолд, Марибор 11). *Секција за заштитиу деце*. Шеф: Алојзија Штеби, Љубљана чланови: Милена Атанацковић, Београд, Даринка Ледер, Загреб. Управа тежи да ове комисије прошири и њихов рад разграна.

Да би наше лепе женске израђевине биле познате и ван граница наше земље, Н.Ж.С. је објавио свима својим друштвима, преко новина, где и докле треба да се пријаве са својим израђевинама, ради учешћа на интернационалној изложби у Паризу.

Управа је поднела представку Мин. Иностраних Дела и Соц. Политике, као и стручним организацијама, тражећи да се и при нашим комисијама у Интернационалном Бироу у Женеви наменују и жене за делегате, које би према нашем схватању и потребама браниле интересе жена и деце.

Желећи да својим учешћем допринесе свечаностима, које су имале за циљ да се ода пошта и захвалност јавним радницама, Н.Ж.С. је узео учешће у прослави: Нушићевој, Д-р. Драге Љочић, и Станке Глишић.

Затим је узео учешће у прослави: Јеврејског Женског Друштва у Београду, на којој је поздравила председница Савеза г-ђа Делфа Иванић, прослави певачког друштва „Обилић“; на свечаностима у Струмици и Пећи Савез је заступала управна чланица г-ђа Пелеш; на свечаностима о прослави Његошевој заступала је Савез п.председница г-ђа Злата Ковачевић, која је исплела венац од горског цвећа, и ставила га на гроб великог песника, у знак захвалности Н. Ж. С.

Управа сматра за потребно, да потпомогне акцију других друштава, чији је рад од велике користи за опште добро. Стога је позвала сва друштва да учествују у скупљању прилога о данима за Друштва за Чување Народног Здравља. Управа је са Савезним друштвима прикупљала прилоге за храм Св. Саве.

Такође је Београдски део управе позвао сва Београдска женска друштва, да учествују активно у прослави Удружења Добровољаца. Учествујући са својим друштвима у организацији њихове прославе, Управа је сматрала да ће најбоље моћи одати благодарност старим борцима за слободу. Том приликом Савезна друштва су прикупила 20.000 дин. прилога Удружење Добровољаца почаствовало је Савез, наименовањем за свога члана добротвора.

На крају, управа жели да обавести скупштину, о изменама које су наступиле у току године у управи и међу редовним члановима Савеза.

Свима је познато да је председница поднела оставку марта пр. год. Њен одлазак је тежак и велики губитак за Н.Ж.С. и управа жали, што је одлука председнице остала непоколебљива, и ако је управа уложила све своје моћи да је поврати, и ако су готово сва друштва, у својим писмима, топлим речима изразиле и овога пута, колико цене високе способности ове велике раденице.

У самој управи наступиле су још и ове измене: одмах по скупштини Г-ђа Лозанић и г-ђа Јованка Шиљак су дале оставку, на њихово место су позване оне чланице, које по броју гласова на скупштини су на реду: у Београду г-ђа Јела Ивановић, у Сарајеву, г-ђа Диздаревић и напослетку, поднела је оставку г-ђа Адела Милчиновић а на њено место је позвана у управу г-ђа Јелена Ћук.

Жеља је Н. Ж. С. да сваке године повећа број својих чланова, и стога управа са великим жељењем саопштава, да су у току године иступила из чланства два друштва:

Друштво Књегине Љубице у Београду са мотивацијом: да неће бити у Савезу све дотле док не буду имале толики број

чланови да би могле имати поред дужности и права. Управи је ова мотивација остала нејасна, јер према правилима Н. Ж. С. сва друштва без обзира на број чланова имају иста права и исте дужности.

Јеврејско Женско Друштво у Земуну, са мотивацијом, да су му рђаве материјалне прилике, и да не може плаћати чланарину.

У току године, Савезу је приступило 11. друштава и то: Привредна Задруга из Сарајева; Израилско Госпојинско Друштво — Вуковар; Коло Српских Сестара — Дрвар; Добротворна Задруга Српкиња — Суботица; Мајка Југовића — Ср. Митровица; — Коло Девојака В. Градиште; — Удружење Кројачица и Модискиња — Сарајево; Коло Српских Сестара — Карловац; Женски Покрет — Бос. Брод; Друштво Косовска Девојка у Никшићу; и Одбор Српкиња Књегиње Зорке, у Београду, који је одмах по уступу, начинио дар Н.Ж.С., бисту председнице Савеза поч. Данице Христић, на чему им управа срдечно захваљује.

Поред овога, две бивше секције Н. Ж. С., Заштита Девојака и Заштита Слепих Девојака, су се према одлуци скупштине у Сарајеву формирале у друштво и приступиле Н.Ж.С.

Једно од најмилијих Савезних друштава, мале „Пчелице“ нису више чланови Савеза преко својих ројева, већ су организовале свој Савез, и преко њега су чланови Н. Ж. С.

Управа је тежила да својим друштвима буде у вези преко целе године. Свакоме друштву је хитно одговарано и помагано је када је помоћ Савеза била затражена. О свима важнијим догађајима је Савез обавештавао своја друштва у току године, циркуларима, послато је 10 циркулара, а сваки циркулар стаје око 300 дин. јула м-ца пр. год. извештена су друштва о конституисању управе; октобра о састанку М. Ж. А.; децембра извештај о одлуци пленарне седнице и апел да се материјално помогне Савез; марта м-ца т. г. кратак извештај о раду управе у току године; априла м-ца о оставци председнице; маја позвала је управа на заједничку акцију за изједначење у наслеђу; јуна је обавестила да жели штампати извештаје рада својих друштава и замолила да извештаје пошаљу, јула м-ца понова позвала је за живљу акцију о изједначењу у наслеђу, септембра и октобра позиви и извештаји за скупштину Савеза.

У току године управи су стизали разни телеграми из целе краљевине, као израз љубави и солидарности. На свима тим срдчним поздравима, Управа се најтоплије захваљује. Али највеће задовољство било је за Управу, када је могла присуствовати годишњим скупштинама Савезних друштава, и чути ко-

лико снаге и љубави улажу жене у свој рад, и како постижу лепе успехе.

На крају свога годишњег рада, управа је и поред скромних средстава решила да својим друштвима пружи штампан „Извештај“ о раду свих Савезних друштава. Преко тога извештаја ће се друштва најбоље упознати, проучити и допунити, а јавност ће се обавестити о великој акцији жене у нашој земљи. У уводу извештаја, управа је изнела шта тежи да постигне њиховом публикацијом Управа Н. Ж. С. је настојала увек, да спроведе у живот, и оствари изразите жеље Савезних Друштава. У колико су њени напори крунисани успехом, сматра то као последицу колективног рада свих друштава, свих жена Н. Ж. С. треба да буде извор, одакле црпи снагу свако женско друштво, Н. Ж. С. такође треба да буде и утока разноликог рада свих наших жена, које у њему стапају своје моћи за свестран колективан рад. Тамо, где управа наилази на велике тешкоће да до успеха дође, моли да је у раду помогну сва друштва. Само колективним и систематски изведеним радом свих Савезних друштава, ако на апел управе без одлагања и стално буду друштва доприносила заједничком раду, може Н. Ж. С. довести до жељених резултата моћни утицај жена за побољшање општих прилика у нашој земљи.

О ЗАКОНИМА, КОЈИ ПОРИЧУ ДА ЖЕНА ИМА СВОЈУ VLASTITU, ZAPAŽENU SLOBODNU VOLJU

Kad društvo danas ne bi stajalo na stanovištu: „Ženina volja ne može da bude slobodna, i ona ne može da rasuđuje kao muškarac“, onda se ne bi mogla razumijeti borba društva protiv prava glasa, protiv žena kao suca i tužitelja i protiv žena u poroti. U pojedinim od tih slučajeva, žena je u gdekojim državama prokrčila sebi put. Ali svi ti slučajevi u Evropi još postoje, postoje na jednom prilično velikom kompleksu zemlje. U Evropi dakle još jedna velika većina članova ljudskog društva tvrdi inferiornost i doživotnu malodobnost žene. Rasmatranjem tih ustanova običaja i zakona, koji tako tvrde, svaki nepristrani čovjek mora doći do toga da je dvostruki zakon, kojim se napose ustanovljuju prava žene a napose prava muškarca jedna nečuvana nepravda.

Ali sve se to snosi dalje a za zasluge toga snošenja navode se argumenti, koji ne stoje, koji uopće ne mogu biti razlozi.

Borba oko prava glasa žene vodila se ogorčenom žestinom onoga, koji je ponižen. Pravo glasa provedeno je već u mnogim državama. Kad usporedite prostore onih država u kojima je ono provedeno i onih u kojima ono još ne postoji, vidjet ćete da je ovih poslednjih vrlo malo. Tako maleni je postotak ovih poslednjih da morate napokon izjaviti: „Žene su napokon već dobile pravo glasa, jer države u kojima žene još ne sudjeluju u upravi i u životu države svojim brojem žiteljstva iščezavaju pred onima gdje je to pitanje već rešeno (Amerika sev. i južna, Engleska, s domionima, Rusija, Češka, Austrija i Skandinavske zemlje i Nemačka na jednoj strani i ostale zemlje na drugoj strani.) I zato se nisam čudila nekim našim ženama, koje se nisu prvo mogle oduševiti za borbu oko prava glasa kod nas. Uveravale su da to i onako mora doći do toga.

Borba je u tom smijeru napokon svršena i položaj onih žena, kojima još nijesu dana prava državljana može se usporediti s položajem čovjeka, kojemu je njegovo pravo tako jasno, da ga mora i dalje da dokazuje. On vjeruje i zna da se pravo mora provesti. Da je kod prava glasa grijeh protiv principa o dostojanstvu čovjeka očit, nepravda je bila očita i taj se detalj riješio prije nego ostali.

Ali kao što je tek onda ljudima postalo jasno, da jedan čovjek ne može biti rob drugoga, kad je i poslednji kmet postao slobodan, tako će, potreba slobode žene postati jednom očita i sama po sebi razumljiva.

Dajući ženama pravo glasa društvo tim jedinim činom još nije dalo ženi njezina prava. Pravo glasa sačinjava samo jednu epizodu na putu, koji vodi do priznanja — — žena je jednako-pravan član društva. — — Jer kad se bude polazilo s principa, onda će ljudi, i muškarci i žene tek moći da uvide sve one druge nepravde, sve ono drugo što ponizuje u današnjem životu.

Za nas žene tako je jako važno da se uvijek iznova pode od principa a ne od detalja. Jer će etička snaga i uvjerenje biti jači.

Otpor protiv toga da se ženi dadu građanska i čovječanska prava može se lako shvatiti.

Suvišno je dokazivati da među ženama ima jednako mnogo zapojenih pojedinaca i jednako mnogo sposobnih. Žena je danas u onom istom položaju u kojem je za vreme franc. revolucije bio treći stalež u kojem je još do nedavna bio onaj čovjek, koji nije plaćao neki minimalni porez. Svim tim ljudima kroz dugo

vremena isto tako nijesu dali pravo glasa i nijesu im na pr. ni na sudu davali ista prava. I za njih postojala su stegnuta prava. Ali ni to se nije događalo zbog nesposobnosti tih ljudi — jer uvijek je i među siromašnima bilo jednako mnogo sposobnih i jednako mnogo nesposobnih kao među bogatima. Pa ipak se to zbliženje od prava onda isto tako branilo inferiornošću, koja se je tvrdila. Da je jedan izvjestan broj ljudi čuvao svoju vlast i to je bio jedini razlod. Vlast ma koga i ma iz kojega razloga priječi danas i ženi njezin razvoj. Neću ovdje zalaziti u pitanje je li ta vlast vezana uz jednu klasu ili pripada li ona muškarcu uopće. Ima tu više komponenata.

Svejedno je kome ta vlast pripada glavno da se iz toga može doći do zaključka: inferiornost nije uzrok njezinog današnjeg stanja.

Tvrđnja o inferiornosti danas je isto tako jedna lažna izlika, promišljena ali svjesno lažna, kao što je bila tvrdnja onih, koji su rekli: — i ljudima, koji ne plaćaju izvjestan porez ne može se dati pravo glasa jer nijesu sposobni za nj, jer nisu dosta duševno razviti.

I kao što je današnjem čovjeku teško shvatiti naziranje, koje bi negiralo uopće pravo glasa za svakog odraslog muškarca državljanina, i jednakost svih državljana pred sudom, tako će za kratko vrijeme biti teško shvatiti, da su za ženu u državi u braku ili u sudnici postojali posebni zakoni, koji su davali stegnuta prava. Iz staleža kojima su branili prava, razvili su se staleži, koji su postulat društvene jednakosti izradili do zadnjih konsekvencija. Možda će ovo snošenje nepravde kroz koju su žene morale proći, stvoriti u ženama jedno nastojanje jednako onome za društvenom jednakošću.

Svi oni, koji su najžilavije mogli da nastoje oko pravednosti i prava čovjekovih, imali su tradiciju jedne produžene nepravde. —

Možda će se to jednom jasno vidjeti na historiji, kao što se vidi danas na životu naroda i država život onih, koji nisu imali pravo glasa, ni jednako pravo pred sudom. Zato žene ne bi smjele s gorčinom spominjati svoj predašnji položaj. Svršetak puta do ravnopravnosti, nije dalek. Mnogo je toga već postignuto, treba još samo postaviti načelo i da ono prođe kroz društvo. —

Jer to načelo ima etičku snagu i sve one borbe, koje su imale u sebi etičku snagu pravednosti uvijek su napokon uspjele.

A na svijest o načelu slobode i dostojanstva čovjeka riješit će se i žena svoje bijede.

Nije moguće da bude drugačije.

Klara Dajčova

ПРАВА ЖЕНА И БИОЛОШКИ ЗАКОНИ

Није тачно да је природа хтела да жена седи само код куће. То није ни могло да буде, јер у прво доба, људи нису ни имали сталне станове.

Етнолошка испитивања доказују да је жена у физиолошком смислу била исто толико способна колико и човек да пркоси тешкоћама живота који је због примитивних средстава био потпуно скитнички.

У свима научним делима у којима се третира порекло раса налази се исти закључак: жена у прво доба беше спремна, да пролази све фазе заједничког живота делећи идентичне бриге и вршећи иста дела као човек.

Биолошки говорећи она је била по мишљењу свих научника исто тако јака као њен друг и способна као он, да подноси тегобе спољашњег живота.

Само са временом њене су се физичке функције измениле:

Потреба, да се заштити против животињских напада, који су постали агресивни услед поновног гоњења човека сугерирала је примитивним бићима идеју за једним склоништем, у коме би били сигурни за време одмора.

Ово пак склониште њима је постало заклон против непогода и мало по мало увиђајући потребу овога, они су ценили ту угодност.

У почетку битно биљождери, они су се навикли на употребу животињског меса. Проналазак ватре сугерирајући им идеју да кувају плен, проширило је поље њихових брига, које се дотле ограничило само на одржавање живота. Од тог момента увела се подела посла. Људи су посвећивали њине часове гоњењу животиња, док су жене примиле на себе дужност, да приправљају месо, а доцније како је температура постајала

мања, оне изменише због тога првобитно одело, које је било одређено, да их чува.

Тако су се измениле физичке функције њене. Али се може констатовати, да је жена била биолошки равна по снази човеку, да је делила егзистенцију са мужем, докле год људско друштво није знало за сталан стан.

Могло би се чак утврдити, да му је била виша, јер поред тога што се удруживала у његове послове и борбе, она је подносила и болове тесно везане за непрекидне порођаје.

Сами обичаји променили су снагу, која је подједнако припадала и мужу и жени, а закони наслеђа довршили су полако, у току векова, да измене манифестације живота.

Предрасуда, која допушта биолошку инфериорност жене и потребе за сталним животом почива на површној опсервацији, која базира на извртању примитивних циљева. Између слабог створења, које су људи хтели да сматрају као општи тип садашње жене и античког друга адамових ловаца има разлике као између чистог сока вина и вина рђаво справљеног.

Није у осталом потребно, да се човек губи у тами година, да би помагао, да одржи победоносно ту истиниту тезу. Путници, који посећују југ Алжира или Туниска поља збуне сепред снагом жена, на које пада најтежи посао.

Нема ниједног туристе, који у наше доба не би осетио чуђење слично гњеву при сусрету неког бедуинског пара, који иде на најближи трг.

Док се муж пући на магарцу пушећи немарно своју цигарету, његова жена иде за њим пешке, тешко натоварена остатком робе, које не може да пренесе животиња, а поред тога носи и своје новорођенче привезано за њене слабине једном крпом, чији везани чворови жуље њене груди.

Ко може мислити на слаба створења видећи две жене тунског номада упрегнуте у двоје мучећи се у раду, док муж управља раоник патријалхалних коња. Ко би могао мислити на инфериорност биолошку видећи ове жене везане дугим кајишем механизма како копају библијски бунар и са својим голим прстима чепркају снажно кречну земљу, да личе на велике инсенкте, који раде на крају конца? Па ипак биолошки закони су индентични за ове жене, као и за остале њине сестре.

Поновљени порођаји тешко да спречавају њине грубе радове, јер тиранија конвенција није се дотакла нормалнога извршења жеље раса и мало је дана, када бедуинка престаје, да

подноси напор много већи од маког човека из вароши. Заиста то није биће, које је постало животиња грубим обичајем и подивљало одвратном предрасудом, које ми хоћемо, да цитирамо као пример. Па ипак зар није казао један велики мислилац да свако људско биће мора, да би играло надмоћну улогу у свету, мислити пре свега, да буде „лепа животиња“.

Ако смо говорили о бедуинци, ако смо констатујући њену психолошку супериорност мало задоцнили, да посматрамо психолошко опадање, наш је циљ био просто да повратимо заблуду тако дубоко укоревану, која је под изговором лицемерног сажаљења забранила гест ослободилачки онима, чија се амбиција састоји у жељи, да заузму место, које им припада.

Корисно је ово поновити:

Примитивна жена била је говорећи биолошки равна човеку

Неопходно је поновити: Права жена нашег века сећа се те хиљадугодишње истине и она на томе ствара базу за лични напор.

Сваки дан њеног живота обележен је прогресом.

Сваког дана она повраћа мало изгубљеног терена од њених прабаба. Сваког дана она задобива по мрвицу примитивне вредности.

Пре свега она одбива, да се третира као дете макако да је однегована. Ако је сретна, да живи раскошно на рачун својих, она ипак жели, да остане просвећена управитељица снаге, коју скупља у себе. Она жели, да је појача дајући јој прилике, да се примени. Не избирајући најгоре дужности, она их прима храбро. Она зна, да је физичка снага лепота и она је тражи као и друге чари.

Ми смо далеко од жене XVIII и XIX века, које романистери воле, да нам преставе како седе на chaise-louque прелиставајући немарно књигу, коју не читају или рђаво читају. Она, која би у нашем веку хтела, да оживи тај вештачки живот, била би прва жртва тих назадних идеја, јер обузета вихором нових обавеза, мало би верних образовало круг око ње.

Сваког би се дана видело, како се светле редови оних, који пристају, да се уврсте у њено тамно друштво па ма и за један тренут, јер у условима садањим сваки минут је лет, који човек чини на штету послова и уживања.

Интелектуални живот узима учешћа у физичким пословима.

Клеветали би праву жену, кад би јој дали менталитет, које је имала слаба душа њених претходника.

Чак ни фриволност није искључена из њеног програма, али она јој даје место, које треба, да има.

Она је прима као пријатан интермецо, који је одређен, да осветли осмејком озбиљност дела.

Не одричући се љупкости не пренебегавајући улепшавање чији утицај и вредност она зна, јер све што је лепота јесте снажно, она мисли, да улепша своје тело и свој дух. Ова умна брига замењује све физичком активношћу, која тежи, да се утроши корисно и великодушно.

Предавања, конференције, сјајне и важне, светске дужности, уметничке манифестације скупова за одбрану њихових права умножили су покушаје унука жена са *chaise longuea*.

Па ипак и оне, чији су дани испуњени дужношћу према држави или неким занимањем, улепшавају обично душеван живот приступом у уметнички и интелектуални свет и у свет физичке културе.

И тако се животна снага повећава. Неосетно се приближују примитивној телесној снази, која је била прави тип. Неосетно, оне постају жене достојне тога имена, пошто су се изложиле опасности да не буду више у реду лутака. Неосетно физички мир успоставља равнотежу у њеним умиреним душама. Са племенитим аспирацијама права жеча неће, да се веже за такав живот, чије је савремене околности категорички искључују. Боље образована од њених прабаба, она се плаши физичке слабости, која је везана за нерад. Она сања не само да се усаврши што боље, већ, да улије раси, која је постала од ње јачу снагу.

Непрестаном употребом снаге постаје јој то лакше и са лакоћом сваког дана све јачом, она се упиње, да нађе почетну јачину свог пола.

Под утицајем физичког вежбања паметно одмереног уобичајена немоћ њених претходница не обузима је више.

Њено очвршћено тело одупире се боље наступима болести. Оне трпе мање но друге од физиолошких криза, чије је болно понављање испунило живот многих индолентних.

Активни живот: т.ј. прави живот као и рационална навика вежбања допушта јој, да подноси храбро искушења материнства. Периоде слабости само је изузетно постижу и та промена утврђује код ње нежност душе, која наизменично врло успешно делује на тело. Поставши права жена по обичају савременом, она зна, да испуњава једно дивно дело обнове. Њен труд даје

савременој жени биолошку вредност, којом ју је обдарила природа. Она неће, да види једно природно биће у вештачком створењу, које је суксесивно наслеђе уништило, да би променуло у њој почетне способности, које су знак њене мисије у људском друштву.

Тако она тражи, да доведе да се боље схвате њени најинтимнији интереси.

Да би доспела до краја, она употребљава најпоузданију методу: пример. То је пример једне праве жене физички и морално здраве, јаке телесно и душевно у исто време елегантне, отпорне и љушке, која најбоље може, да одлучи оне, које се устежу и да их приволи, да напусте тугу, у коју само верују, кад је искрена.

Од дана када буду познале радости, које им даје култура физичке снаге, оне ће се старати, да поврате оне радости које су допустиле, да се униште у њима.

Један од тријумфа праве жене је, да придобије на том терену све људе за своју ствар.

Модерни живот дајући спортовима широко место доприноси, да се поврати женска снага. Много је људи, који се не заносе детињаријом или слабошћу.

Необузданост, немарност су престареле љупкости, које их више не очаравају. Најзад добро је не заборавити, да су мушке идеје пошле ка практичнијим идејама, пошто су извршене промене, у наше доба, најопштијих услова живота, а њихово схватање женског менталитета, није више оно, којим су се некада хранили.

Они држе да једино лакомислена жена, удата у тренутку сјаја, постаје често драга играчка, ради неког богатства.

Што се тиче потчињене жене у правом смислу речи, она не успоставља једну хармонију са новим обичајима.

Што нарочито цени савремен човек, то је другарица у борби. Та другарица, то је права жена, чије здраво тело скрива јаку душу. То је она, која ће умети да одржи врло високо заставу супружанске солидарности. Она, која ће моћи да се повија пред околностима, сматраће за част, да подноси најгоре, са озбиљношћу коју је имала у сретним часовима. Она, која ће имати умешности, да буде права сарадница, која би у срећи била и симпатична и неуморна господарица куће... Али и она која би у тешким часовима пружиала свом другу чврст наслон своје руке. Оној којој освајање упорно задобијене снаге, и

као што ваља употребљене, дозвољава да се преда како напору око очекивања задовољства и многих обавеза које намеће живот, тако сталној пажњи, потребној за поновно стицање упропашћеног добра. Али има једна друга врста жена, која се не посматра. То су оне, које својом сопственом вољом или погрешком других иду саме кроз живот. Њихова жеља да буду победитељке створила је за неке идеал сувише драгоцен, да би га могле остварити. Друге су познале болове срца, чији ритам не може да хармонира са оним за чијим дефинитивним поседом оне теже. Неке после полета, који премаша циљ, пале су рањене за увек.

Све те жене, које су приморане да се боре са непријатељским приликама могу да рачунају само на своју сопствену снагу, да би утрле пут кроз противне догађаје и мучке отпоре. Да не би постале играчке судбине и да не би пале у ред ситних ствари, напуштене, оне морају, да се труде, да обнове у себи свесно схватање, којима су биле испуњене грубе душе преисториских жена. Оне морају, да се сећају биолошког закона одбацујући пословичку слабост жене и да мисле на стварање јаког тела, чија беда не ризикује да промени одлуку која треба да осветли њихов живот као и живот свих других жена.

Бити право биће тј. имати борбену душу у чврстом телу.

Превела

Братислава Николић, проф.

Б. Данжен,

ПРВИ КОНГРЕС ПРАВНИКА С. Х. С.

18, 19 и 20 септембра ове год. одржан је у Београду први конгрес правника наше краљевине.

Овај конгрес значајан је сем тога што је први и што је ставио себи у задатак да консултује један шири форум стручњака по главнијим питањима, која треба решити приликом унификације нашег законодавства и с тога, што се на њему расправљало питање које се непосредно жене тиче и што на истом учествују и жене правници.

Четири су се питања расправљала на овом конгресу :

1. Треба ли завести учешће лајичког елемента у кривичном правосуђу?

2. Треба ли у грађанском поступку неограничено допустити употребу сведока?

3. Наслеђе у задружном праву, и

4. Треба ли изједначити мушко и женско потомство у праву наслеђа?

По првом питању референт је био Г. Др. Божа Марковић, професор Универзитета у Београду, а кореференти Г. Г. Др. Станко Франк, професор загребачког Универзитета и Др. Метод Доленц, професор љубљанског Универзитета.

Г. Марковић изнео је у своме реферату узроке који су изазвали установу пороте, на име: апсолутизам и победа демократске идеје извојеване револуцијом; затим како је порота распоређена у нашој земљи и у коме типу. Веома је убедљиво изнео своје разлоге са којих чисту пороту — француског типа — а која постоји код нас само у Словеначкој и Далмацији, тре укинути. Ако у неколико учешће лаика у кривичном правосуђу треба задржати, што Г. референт не налази, треба га задржати у облику који постоји у Србији. То своје гледиште образлажава овако.

Апсолутизма више нема те је отпала и потреба од његове самовоље бранити се. Судови су независни и неподложни утицају (на тој их висини треба и одржати) и обавезни да своје одлуке образлажавају, те је под таквим околностима излишна непосредна контрола народа у кривичном правосуђу у виду судија лајика. Уз то код јако компликованих кривичних дела, која нам данашњи живот уз сав свој негативизам доноси, директно је штетна одлука неискусних, разним утицајима подлежних, најчешће недовољно интелигентних а увек стручно неспремних поротника, који су услед тога у немогућности да увек донесу правилну одлуку. Ако се ипак порота у ново законодавство уведе, боље је задржати облик пороте у Србији, која у ствари и није права порота те је стога мање штетна, јер је ту судија лајик обавезан да своју одлуку образложи. Сем тога образовањем једног колегијума по типу немачком, судија стручњак моћиће увек скренути пажњу лајицима на чињенице, које би ови образовањем засебног колегијума по типу француском могли најчешће предвидети.

Г. Доленц заступао је супротно гледиште а образлажавао га тиме, што је код пороте демократска идеја спроведена у потпуности — народ учествује и у правосуђу. Судије лајици су у сталном додиру с народом те су им боље познате при-

лике, карактери, моменти, сви узроци и кривице које су довеле до кривичног дела и створиле кривца а које често пред суд и не излазе нити се у оцену узимају, било услед велике посредности с делом било услед немања значаја с правног гледишта. Заседање поротника у засебном колегијуму има и својих добрих страна, јер на тај начин судије лајици су у могућности да своју одлуку доносе слободно без устручавања и утицаја судија стручњака. Уз све ове разлоге долази и тај, да ће народ у крајевима где пороте има ово укидање нерадо примити, бојећи се да му се тиме право његово ускраћује и сувереност крњи.

Овако супротна гледишта заступана су и у дискусији те зато ни резолуција није могла дати одговор по овом питању, већ је иста стилизована савршено обазриво и тактично констатујући: да се по овом питању и није могла донети на пречац одлука, јер је то питање и на западу Европе где порота постоји више од 100 година још увек спорно. Ипак се правницима скреће пажња да о овом питању мисле и да бар на идућем конгресу даду једно претежније гледиште. мада само њина одлука по овом питању не може бити дефинитивна, пошто је ово питање исто толико политичко колико и правно.

Референт по другом питању: треба ли у грађанском поступку неограничено допустити употребу сведока, био је Г. Др. Драг. Аранђеловић, професор београдског универзитета, а кореференти Г.Г. Др. Срећко Зугља, професор загребачког Универзитета и Др. Владимир Гоља, саветник Дежелног Седишта у Љубљани.

И ово је питање, може се слободно рећи, прошло на конгресу као и прво. Мишљења су и у рефератима и у дискусији била јако подељена.

Г. Аранђеловић је противан неограниченој употреби сведока и своје разлоге је веома рељефно изнео. Прво, сведоци су најчешће непоуздани. Друго, свет треба навикавати да саставља исправе, јер кад се један правни посао закључује путем писмене исправе обазривије се поступа, дуже се мисли, него кад се такав исти посао закључује усмено.

Противно мишљење, да треба допустити у грађанском поступку неограничену употребу сведока: имало је своје одлучне бранитеље и у референтима и у учесницима у дискусији а образложавано је: да парничним странкама треба дати сву могућност да своје право докажу, а на судији је да оцени, који су докази поуздани и којима као таквим треба поклонити веру.

Како је и по овом питању било јаче подељености у мишљењу то ни на ово питање није одговорено. У једноме су се само сложили сви: да у нови грађански поступак треба увести принцип слободне судијске оцене доказа под условом, да се судијама створи могућност да остану на висини свога позива не само независношћу у погледу некретности већ и у погледу материјалне обезбеђености и непретрпаности послом.

По трећем питању: питање наслеђа у задрузи, референт је био Г. Михајло Јовановић, председник Касационог Суда у Београду, а кореференти Г.Г. Др. Драгутин Тончић, бански саветник у Загребу, и Др. Франце Горшић, начелник Одељка за Социјалну Политику у Љубљани.

По овом питању референти су се сложили у једном: да је задруга најпогоднија установа за правилан развитак и кондензацију снаге наше у главном агрикултурне земље и да је као такву треба заштитити, омогућити јој што дуже трајање и обезбедити развитак. У погледу наслеђа у задрузи референти су се битно разишли, што је резултат различитог схватања задруге.

Г. Јовановић је имао у виду задругу овакву каква у Србији постоји, у којој се појединац не губи већ задржава своју индивидуалност уз извесна ограничења у корист целине; у којој наслеђа има исто као и ван задруге са том само разликом, што сродство у задрузи ужива по закону приоритет над сродством ван задруге и кад је ово ближе.

Г. Тончић изнео је тип задруге у Хрватској — праве задруге у којој наслеђа нема, јер задруга представља правно лице а имовина задружну колективну својину; код које о делу појединог задругара може бити речи само при ликвидацији задруге — њеној деоби. У задрузи хрватског типа и жена је задругар и при деоби добија део као и мушки чланови њени. Појединац напуштањем задруге, па било то кћи удајом или син изласком из задруге, нема права ни на какав део.

Ово питање изгледа да је најмање интересовало правнике бар у сравњењу са осталим истакнутим на овом конгресу, јер је ова секција имала нијмање чланова, у почетку рада свега девет, од којих само једну жену правника.

Жена правник истакла је назадно србијанских задруга и бедан положај жене у истој, што је у осталом резултат одлике нашег грађанског закона у погледу интестатског наслеђивања. Истакла је тако исто нелогичност и противуречност одлука Касационог Суда које тумаче положај жена у задрузи. Та не-

логичност је и међусобна и у односу према извесним прописима грађанског закона. Ипак се иста трпи у циљу: да се заштити задруга ма и по цени гажења демократских, економских, социјалних и моралних принципа. То је некад могло имати и имало је оправдања, али га данас нема и не може га имати. И ако је убеђена да су задруге у опадању не само услед рђавог закона, већ услед самог духа времена, социјалног склопа друштва, тежње појединаца за самосталношћу и индивидуализмом, као и за слободом избора помоћи и олакшице у кооперативним задругама, ипак је за одржање и олакшицу задруга, док још народ у таквим заједницама буде хтео да живи, али је за тип задруге каква у Хрватској постоји.

У овој секцији може се са задовољством нагласити постигнута је једнодушност у погледу истакнутог питања изузев само једног босанског правника, који жени у Босни није могао да призна право задругара.

Секција је донела следећу резолуцију, коју је у пленуму конгреса усвојио једногласно.

Да се хрватски закон о задругама прошири на целу земљу;

Да о спорним случајевима код задруге решавају судови а не административне власти, како је то сад у Хрватској и

Да се што пре овај закон, са извесним изменама и допунама, примени у Босни и Херцеговини где се за таквим једним законом осећа прека потреба.

Босански правник инсистирао је у секцији на томе, да се у резолуцији прецизира једна од тих измена а то: да жена не може бити задругар, — што од осталих није усвојено.

За жаљење је што је Г. Јовановић — главни референт по овом питању био спречен и није могао присуствовати раду у секцији, те се не зна, да ли би се главни референт сложио са горњом резолуцијом. Из реферата то се није дало назрети, пошто је реферат био само излагање постојећих наследних односа у задрузи према србијанском грађанском закону.

По четвртном питању: треба ли изједначити мушко и женско потомство у праву наслеђа, први референт био је Г. Др. Станко Лапајне, професор Љубљанског Универзитета, а кореференти Г. Др. Иво Милић, професор правног факултета у Суботици и Г-ђа Др. Анета Маинкас, из Загреба.

Г. Лапајне у своме реферату тражио је изједначење мушког и женског потомства у праву наслеђа, уз извесну заштиту малих поседа од парцелације што може бити изведено путем

права откупа и исплате дела у новцу. Тако исто бојећи се преласка имања у женске руке, које неће бити ни веште ни снажне да издрже утакмицу у привреди са мушкарцем, услед чега би патила наша народна привреда, — предлаже такође откуп имања у корист мушке деце. Код малих поседа, чија би се величина законом одредила, право откупа имао би увек најстарији син као најспособнији за привреду.

Г. Милић био је у своме реферату противан овоме изједначењу у сеоским инокосним породицама и усвојио је у потпуности законски пројекат г. Ж. Перића. То своје гледиште правдао је заштитом нашег сеоског елементарног дела народног а и дугогодишњим искуством стеченим у својој ранијој судијској пракси; где је врло често имао прилике да види, да се саме жене — сестре одричу свога дела наслеђа у корист своје браће, како кућу у којој су поникле не би слабиле. Значи, да би овакав закон по пројекту г. Перића одговорио баш жељи самога народа.

Г. Милић је заборавио само једно: да и по доношењу закона у смислу предлога првог референта по овом питању, а који би одговорио жељи много већег дела народа, сестрама би увек стајало на вољу, баш као и сада у крајевима који су били под Аустро Угарском, да свој наслеђени део путем поравнања оставе браћи и кућу у којој су рођене и која им увек мора мила бити на тај начин ојачају.

Трећи референт по овоме питању Г-ђа Маинкас веома је умесно допунила реферат Г. Лапајне.

Према референту Г-ђи Маинкас, имање — нарочито које не би услед постављеног минимума било за деобу — треба предати у руке најспособнијег потомка, али тај најспособнији потомак може и женско да буде; то зависи од случаја, те према томе главна је способност а не пол потомка. Парцелација је опасна али њу проузрокују и сами мушки потомци, те ако ће се исте спречити без штете по мушке потомке, може се исто тако спречити а без штете по женске потомке.

У секцији приликом дискусије по овом питању више је говорника било који су пледирали за изједначење, него који су били истоме противни. Број противника изједначењу био је тако мали, да када је дошло до пријема предложене резолуције, којом је тражено изједначење мушких и женских потомака у праву наслеђа и на селу, сви су гласали за изузев једног јединог гласа који је био против. У пленуму је резолуција изгласана једногласно.

Женски правници, који су сви у овој секцији били, заложили су се да докажу неправду, неумесност и несавременост која по овом питању у нашем закону влада. Нарочито Г-ђица А. Видаковић у своме добро аргументованом говору изнела је сву аномалију данашњег закона. Још 1851 год. извесни правници су били противни нормама о интестатском наслеђивању у нашем србијанском закону и упутили су у томе смислу представку Министру Правде, али су тада били у мањини. Још тада су наши правници испољили своје негодовање противу неправедних законских прописа. Данас се то негодовање опет испољава али на један сјајан начин, јер они који су некад били у мањини данас су у већини.

Г-ђица М. Миленковић у своме говору изнела је неке примере из праксе потврђујући постојећу неправду у овој нееднакости.

Резолуција донета по овом питању гласи:

Да се у будућем јединственом интестатском наследном праву изједначе права мушког и женског потомства;

Да се специјалним законским прописима предвиде мере које ће спречити парцелацију нарочито малих поседа, али увек чувајући принцип једнакости.

Први конгрес правника задовољио је сва очекивања. Показао је велико интересовање правника за правна питања и искрену сарадњу да се будући закони — темељи наше младе државе што боље поставе. Исто тако показао је колике се тешкоће имају савладати приликом унификације и образложио спорост при унифицирању.

Сусрела су се у главном два разна правна живота, две праксе, два искуства, а често и више од два, и све то треба слити у једно. Често су компромиси немогући, већ извесне ствари треба одбацити или усвојити па и наметнути. Имајући у виду дубоку узајамну љубав, поштовање и поверење племена, која су се у нашу нову младу државу спојила, не жели се наметање већ својевољно усвајање, не жели се одузимање већ својевољно напуштање а да све то тим путем пође, мора се оставити и времену ма и по цену дугог и штетног прелазног стања.

В.

Б Е Л Е Ш К Е

Скупштина Кола Српских Сестара. У сали Дома К. С. С. одржана је, у недељу 11-X-1925, годишња скупштина К. С. С.

Дворана је била препуна света, кад је председница К. С. С. отворила скупштину и топло поздравила госте.

Затим су упућени поздравни телеграми: Њ. В. Краљу и Краљици, као израз дубоке грађанске оданости; г-ђи Делфи Иванић, првој потпредседници К. С. С., која се налази ван Београда; г-ђи Мабел Грујић нашој великој добротворки; и Колу Југословенских Сестара у Љубљани.

Изабрана су два секретара представнице из Јасенице и Штипа, и три оверача записника: председнице Одбора К. С. С. из Соко Бање, Тузле и Панчева.

Г-ђа Провановић чита извештај Главног Одбора К. С. С.: „Коло С. С. врши своју дужност“, тако је почела г-ђа Продановић да излаже рад Кола. К. С. С. одржава свој интернат у коме има 50 питомица од којих 24 питомице издржава К. С. С. Интернат је модерно уређен и вођен. Питомице живе хигијенским животом и стање њиховог здравља је врло добро. При прегледу све школске деце на поликлиници нађено је да су ученице К. С. С. најнегованије и да се владају по хигијенским правилима.

Ове године 4 питомице завршиле су Учитељску Школу. Том приликом приређено је у сали Дома интимно весеље у част младих учитељица. Оне судобиле за успомену по један сат од К. С. С. Управа К. С. С. издејствовала им је лепа места, а управне чланице одвеле су их на дужност.

У току године интернат су посећивали многи странци и домаћи, и сви су били одушевљени уређењем и вођењем његовим.

Најзнатнија посета била је посета „Гајрета“ из Мостара и Сарајева. Дата су два заједничка обеда и питомице К. С. С. и Гајрета су се тако спријатељиле да су се тешко растале. Питомице К. С. С. кад су испратиле своје сестрице Муслиманке предале су им по један пакет колача и хране за пут.

Познавајући велику корист од личног додира, Управне чланице Главног Одбора К. С. С. обилазиле су, у току године Одборе К. С. С. по целој земљи. Али најзнатнији пут био је кроз Јужну Србију. Потпредседница, г-ђа Продановић и управна чланица г-ђа Пешић, прешле су тежак и дуг пут од Беране до

Струмице, преко 300 км. на аутомобилу. То су прве жене које су ишле тим путем. Свуда су срдачно дочекиване, примане по кућама као најближа родбина. Али најсрдачнији дочек био је у Струмици. Одбор К. С. С. у Струмици има 150 чланица. Састанак, и ако неочекиван, био је врло срдачан и топао, пун сестринске љубави. Струмичанке су том приликом изразиле жељу да посете Београд. И за 15 дана Главни Одбор омогућио им је долазак. У Београду их је било 40 и све су примљене у Дому К. С. С.

Г-ђа Спасићка примила их је и угостила све у својој вили на Топчидеру. Том приликом обећала је да ће примити као своју гошћу сваку девојку из Јужне Србије, која се уда и дође на свадбени пут у Београд.

Народ у Јужној Србији треба обилазити што чешће, њему треба мира и просвете, а од бугарских напада он се сам брани.

Ове године разаслана је помоћ Одборима К. С. С. у тешким тренуцима у суми од 42.500 дин. у новцу као и у натури: платна, вунене одеће и т. д. Највише помоћи добили су босански одбори.

Главни Одбор са свима својим Одборима продавао је, као и сваке године „Ђурђевски Цветак“ и прикупио лепу суму.

Исто тако добио се леп приход и од продаје Класне Лутрије.

Приређена је изложба цвећа са фирмом Џамоње и К. С. С. добило је том приликом од продаје цвећа 10.000 дин.

Организована је добровољна продаја лутака у националној ношњи, везова, разних ручних радова, играчака и т. д.

Сваког петка одржавана је моба од чланица и пријатеља К. С. С. Израђене су многе вунене ствари, од којих је нешто већ раздано, а остало ће се раздати где буде потребно.

Штампан је календар *Вардар* и ове године у 30.000 примерака.

Помагало се отварање народних читаоница.

Уложен је протест код Конференције Амбасадора приликом заузимања Св. Наума.

К. С. С. узело је учешћа на Међународној Изложби у Паризу. Изложене костиме послало је Коло. У Суботици, на изложби, К. С. С. имало је засебну собу у којој су били изложени везови народни и друго.

К. С. С. радило је на прикупљању прилога за сирочиће, за четнике, за Црвени Крст, за подизање Храма Св. Саве, за Школу за Нудиље, за Ферилални Савез и т. д.

Присуствовало се многим поменима, прославама, свечаностима, чајевима.

Приликом прославе Његуша К. С. С. није послало венац већ је донело одлуку да школује једно ратничко црногорско сироче у своме дому. Велика душа Његушева биће задовољна том одлуком.

Г-ђица Мирка Грујић, председница К. С. С. изабрана је за прву почасну даму Њ. В. Краљице.

Извештај се завршава благодарношћу на прилозима Њ. В. Краљу, Патријарху, Министарствима, Г. Вајферту, г-ђи Спасић, банкама и т. д.

Из извештаја главне благајне види се да је обртни капитал ове године достигао суму од 2,360,000 дин.

После прочитаних извештаја појединих одбора К. С. С. Изабрана је једногласно стара управа.

Одликовање пок. Љубице Луковић. — После прочитаног извештаја К. С. С., председник Црвеног Крста, Г. Марко Леко, предао је медаљу „Флоренс Најтингел“ Међународног Црвеног Крста, којом је одликована пок. Љубица Луковић.

Флоренс Најтингел, Енглескиња, била је кћи човека који се борио за ослобођење робова. За болничарку спремала се у једном манастиру на Рајни. За време Кримског рата радила је на организовању болница. Прикупила је 50.000 фунти стерлинга и тај новац употребила је на школе за нудиље и на болнице. Она је имала три главне врлине потребне за добру болничарку: здравље, знање и душу.

Медаљом те заслужне жене одликује се сваке 2—3 године по 12 нудиља из целог света. Услови су врло тешки, па ипак, досад, су одликоване наше три жене: 1920 год. г-ђа Делфа Иванић, 1923 год. г-ђа А. Ђуровић а 1925 пок. Љубица Луковић.

Г. Леко предаје орден г-ђици Мирки Грујић и моли да га К. С. С. чува.

Г-ђица Мирка Грујић, топло се захваљује на одликовању јер га сматра као одликовање самога К. С. С. чија је председница била пок. Љ. Луковић. К. С. С. чуваће орден као реликвију која треба да поучи како добра Српкиња треба да ради.“

ИЗВЕШТАЈ БЛАГАЈНЕ НАРОДНОГ ЖЕНСКОГ САВЕЗА С. Х. С.
 ПРИМАЊЕ ОД 1-VI 1924—1-X 1925 ГОД. ИЗДАВАЊЕ

Пренос	3.644 45	За канцел. матер. канцелар. Загребу, Љубљани и Сарајево	3.000 —
Од чланарине	23.561 50	За члански улог у Интернационалу за 1921, 22, 23, 24. и 25	1.565 —
Помоћ од Чланова Савеза	15.804 —	Преплата на Билтен	613 75
Од прилога	2.000 —	Намештај за канцеларију	5.884 50
Из Минист. Соц. Политике	2.000 —	За штампање циркулара и формулара	1.160 —
Из Минист. за пут Делегата у год. 1922.	30.000 —	За штампање правила	1.400 —
		За штампање признаница	237 50
		Чај приређен приликом доласка Мале Антанте	2.780 50
		Обилићу за лиру и цвеће приликом прославе	1.500 —
		За венац при откривању споменика у Сурдулици	400 —
		Делегату за прославу на Цетиње	1.561 —
		Канцелариски материјал	2.761 25
		Поштарина и марке	1.753 80
		Плата послужитељу	3.700 —
		Разни издатци по рачунима	1.610 50
		За огласе	162 —
		За изравнање	46.920 15
	77.009 95		77.009 95
Пренос	46.920 15	Благајник Олга Д. Гавриловић	

ПРЕРАЂУЈТЕ **СТАРИ НАКИТ**

У НАЈМОДЕРНИЈЕ ПАРИСКЕ ФАЗОНЕ
У НОВО ОТВОРЕНОЈ РАДЊИ

Станислава Огњановића

КРАЉА МИЛАНА 81

ВЕЛИКИ ИЗБОР ЦРТЕЖА ЗА НАКИТ
СТОЈИ СВАКОЈ МУШТЕРИЈИ НА
РАСПОЛОЖЕЊЕ

6—6

Женски покрет излази сваког 15 у месецу (изузев јула и августа). Претплата на Женски Покрет за 1925 годину износи 50.— дин.

Претплату примају повереници, а у Београду администратор у Женском Клубу, Вука Караџића 18.

Моле се претплатници да достављају сваку промену адресе.

Ко од претплатника не прими број до 25-ог у месецу, нека га тражи накнадно од администрације.

Уредништво ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА моли све писце које интересују феминистичка питања да му шаљу чланке, реферате и белешке, који се односе на та питања.

Рукописе треба слати на адресу: Уредништво ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА, Београд, Вука Караџића 18.

Рукописи се не враћају.

НАШИ ПОВЕРЕНИЦИ:

- Алексинач -- Зорка Михајловић
Бијељина -- Даринка Милутиновић, секретар К. С. С.
Велико Градиште -- Мил. Живковић, предс Ж. Подр.
Врњци -- Ана Стижанин
Гиљане -- Љубица Дичић
Гор. Милановац -- Зора Ракићева, учитељица
Загреб -- Адела Милчиновић
Завидовић—Босна -- Десанка Плавшић
Зајечар -- Женска Подружина
Крушевац -- Коло Срп. Сестара
Лазаревац -- Мила Мијушковић
Лесковац -- Женска Подружина
Лесковац -- Евгенија Динић
Лозница -- Дана Б. Ристића, председница Ж. Подруж.
Љубљана -- **Cirila Štebi**
Никшић -- Станица Шаровић, учитељица
Неготин -- Ана Пепић
Обреновац -- Љубица С. Мићић пред. К. С. С.
Пазарић -- Анка Капикул, учитељица
Пожаревац -- Лепосава М. Павловић, пред. Ж. Друштва
Пожаревац -- Мил. Радосављевић, благ. К. С. С.
Прилеп -- Даница Јовановић
Свилајнац -- Зора Поповић
Сарајево -- Војислава Јанковић
Сушак -- Милица Видовић, председ. Добротв. Задруге
Сремска Митровица — Мила Стојнић п.председница
Кола Српских Сестара
Ужице -- Цвета М. Поповић
Чачак -- Љубица Ј. Матић, благајник Жен. Подружине
Шабац -- Јованка Ћосић
Суботица -- Даница Радулашки

